

Žaljenje učencev po učiteljih ne spada pod razžalitve poštenja. *)

Nek učitelj je večkrat grajal svojega zanikernega in manj marljivega učenca, ter ga z opominjevanjem in s svarjenjem k učenju spodbadal. Ker vse to učiteljevo prizadetje ni nič izdalo, je učenca v javni učilnici vpricho njegovih součencev ostro pokregal, in se zraven izraza „tepec“ poslužil.

Učenec s tem razžaljen poda zoper svojega učitelja pri c. k. mestn. odredj. sodniji Goriški zatožbo zarad razžalitve na poštenji.

Ta sodnija je z rzsodbo dne 10. februarja 1871, št. 90 učitelja spoznala krivega prestopka po §. 496 kaz. zak.

Vsled obsojenčeve pritožbe je pa primorska nadsodnija s rzsodbo dne 2. marca 1871, št. 961 učitelja v krivico štetega prestopka nekrivega spoznala in zatožnika na povračilo tožbinih stroškov obsodila, ker je, kakor dokazano, izustena beseda „tepec ali lump“ v tesni zvezi z grajanjem, merjenim le na poboljšanje zanikernega učenca, torej nikakor ne obrnjena na razžalitev učenca kot državljana; ker se tedaj v pričujočem primerljeji ne razvidi prestopok §. 496 kaz. zak. to tem manj, ko ima zatoženec kot redni profesor pravico, zanikerne učence tudi hujše in ostrejšje kregati in ko je učencu, po kaki neprimerni besedi razžaljenemu, odprta pot pritožbe na pristojno akademjsko vodstvo, nikakor pa ne na kaznovalno sodnijo.

C. k. najvišja sodnija je tudi nadsodnijsko rzsodbo potrdila in sicer opiraje se na razloge drugega sodnika, katerim je še pristavila, da odločba §§. 413 in 420 kaz. zak. učiteljem daje nekako pravico, učence krotiti, vendar le dotod, doklej se to krotenje ne spremeni v telesno poškodbo. (Najvišja rzsodba od 12. aprila 1871, št. 4167.)

Metelko

v

slovenskem slovstvu.

18. Te poslednje besede Čopove so bile pisan klic na boj. In res, oglasili so se mu Metelkovci koj v 10. št. v sestavku na dveh straneh z znamenjem — •, kakor je tudi Čopov spis bil brez imena.

Malokdo bode v resnici obžaloval, pravijo ondi, da imamo Slovenci že dokaj slovnic. Pesmi v Kr. Čbelici v tem oziru niso kaj

*) Prav hvalečni smo slav. vredništvu „Pravnika“, da se ozira tudi na šolsko pravosodje. Vredn.

pravilne, v нравnem ne kaj hvalne. Suhoparno naj Čelakovsky imenuje slovnico; drugače piše o njej Kvintilijan (I, 4). Pisatelj omenjene slovenske slovnice si nikdar ni prilastoval časti, da je on edini stvaritelj novega pravopisa. Bilo jih je več, ki so poznali tudi česki čerkopis, ozirali se na pisavo vseh slovanskih, pa še drugih jezikov. Zgodovina uči, da vsaka dobra reč si mora priboriti občno priznanje. Tega so si svēsti o novem pravopisu, če tudi ne v kratkem ali po kakem pesniku. Slovenščina se vjema najbolj s staroslovenščino v besedi, naj se vjema, kar se dá, tudi v pisavi. Latinica opovira celó slovstvo; v bližnjih narečjih slovanskih ne tolikanj. Popravljen pisava pa more in mora odpraviti premnoge dvombe, domačinu in tujcu polahkati branje, ter veljavni književnosti dati podlago za vse bodoče čase.

Na to pride M. Čopov odgovor v posebni dokladi (Ausserordentl. Beilage zum Illyr. Bl.) v številkah 13, 14, 15 in 17 na 17 straneh z mnogoterimi prav drobno tiskanimi opombami in razlagami ter podpisan z velikim *u.* po Metelčici. Naslov mu je:

Slowenischer ABC-Krieg.

— A ognun sia palese che l'amor patrio e la verità mi hanno fatto pigliare la penna, e non odio che io porti a particolar persona.

A. Firenzuola, Discacciamento delle nuove lettere inutilmente aggiunte nella lingua toscana, pag. 17. (ediz. Ven. 1828.)

Ni ga skoraj naroda, ki bi v svojem slovstvu ne bil imel kake „čerkarske pravde“, kake „abecedne vojske“. Imeli so jo Latini, Talijani, Angličani, Čehi, Serbi, Hrovatje; kaj čuda, da smo jo imeli tudi Slovenci! — Talijanska, ki jo je bil sprožil Trissino l. 1524 v Rimu, in zoper ktereга se je ravno ondi bil vzdignil A. Firenzuola v posebnem spisu: Discacciamento itd., je geslo dalo M. Čopu k čerkarski pravdi slovenski, ktera se je pa godila največ po nemški. Ne morem tu popisovati borbe same; opomnim naj le, da se v njej ponavlja skoraj vse to, kar so očitali Metelčici ustmeno in pismeno že Slomšek, Jarnik, Dobrovsky, Murko in drugi prijatelji, vzlasti kar se je pisarilo v abecedni vojski na Koroškem. Pa tudi to naj omenim, da Čop v tem spisu z vso hvalo govori o Kopitarju in njegovih znanstvenih zaslugah, o Metelkotu in njegovi slovnici; le nekterih čerk obliko graja in načela, po katerih je narejena Metelčica t. j. abeceda in katerih našteva VI, mu niso pravila t. j. prave, dobre vodila, nekatere se mu zdijo celó neizversljive, pogubljive itd.

Metelkovci odgovorijo na to tudi v posebni dokladi k št. 22 v sestavku na 7 straneh, na koncu z zvezdico *. Bere se tu, da nasprotnikov spis je straničen in da ni brezstrasten; da on prema-

gati ali na vsaki način ubraniti hoče popravljeno pisavo, da si pa vendar le sam zida gradove ali stavi terdnjave, ktere potem naskakuje in razsiplje t. j. pravila, katerih niso postavili začetniki novega čerkopisja. Ponavljajo se nekteri že povedani razlogi in dokazi, ter k sklepu je pristavljena opazka, da bi g. u. gotovo bolj priljudno in manj serdito pričel bil omenjeno abecedno vojsko, ko bi sam bil kedaj kako kranjsko delo že spravil na dan ter djanski okusil mnoge težave, ktere človeku tolikrat prizadeva pravopisanje našega jezika.

V štev. 23 pride spet v posebni dokladi s tistim znakom u. odgovor „*Slowenischer ABC - Krieg* Nr. 2.“ na 8 stranéh, kjer Čop bistro zavrača poprejšnji spis in že nekoliko osornišo poprijema i Kopitarja i Metelkoto, češ, da je hvalna le-tega marljivost, v kateri je ponapolnil Dobrovskega kalup (Formular). Mnogotere nedoslednosti one pisave razkazuje bolj na tanko, ter oménivši, da čerkarska obnova morebiti ni storjena po nobenem pravilu, ponatisne v prikladi nekaj več besedi iz A. Firenzuola „*Discacciamento delle nuove lettere inutilmente aggiunte*“ itd.

A sedaj se oglasi Metelčice prvi znanstveni buditelj — Kopitar, ker v 27. štev. je s podpisom K. na 6. straneh ponatisnjen „*Ein Wort über den Laibacher ABC - Streit, aus einem Briefe aus Wien an Hrn. M***. t. j. Metelko*. V tem pismu poprijema Kopitar preučeno, pa tudi prebridko pemskega patrona Bileam-Čelakovskega, spretnega dohtarja-pesnika Prešerna, češ, oba krasoslovna veleduhova (*ästhetische Genie's*), vzlati pa učenjaka vojvoda Matija Čopa (Pan Maciek), primerjaje ga osebno in нравno nedostojnim pisateljem, oponašaje mu ljubljenca njegovega seršena:

Čudni dihur.

V Ljubljani je dihur, ki noč in dan žre knjige,

Od sebe pa ne da nar manjši flege (vid. Kr. Čb. III. 20.),

vendar pristavlja, da bojni tovarši njegovi celo niso vredni njega vojvoda itd. Po mnogih tudi rečnih razstavkih pravi naposled, da se z njim, ako se po teh besedah ne verne k „bona fides“, noče več prepirati, pomljiv (des echt-göthe'schen Spruchs) izreka, ki ga je povedal modri Leo Mediaevus:

Hoc scio pro certo, quoties cum stercore certo,

Aut vinco, aut vincor, semper ego maculor.

„Di che lievi cagion che crudel guerra!“ zakliče s Petrarkom Čop v „*Slowenischer ABC - Krieg* Nr. 3.“, posebna priklada k štev. 30 str. 6, s podpisom u. (za g. K. s pristavkom: ironice). — Jeli vsa ta zanikarna abecedarija vredna, da se kdo tako psuje, poprašuje omilovaje. Vendar po pravilu: „Kakor se posoji, tako se povračuje“ — obere tudi Kopitarja, opère Čelakovskega, ter pre-

pustivši Prešernu, da opere se sam, podere (18) §§. pisma njegovega, rekši naposled: Dosti je, in več kot dosti! — Ko bi g. K. še kterikrat hotel me napadati psovaje moj značaj, zavračevaje me ponosno, s splošnjimi terditvami, z zlobnimi primerami, s puhlo bistroumnostjo in s preprostimi nesnagami, ne pa z razlogi vzetimi iz reči same, povém mu kar naravnost, da onih nesnažnih verstic „modrega Leona Mediaevus-a“ sicer nočem obračati nanj, da mu pa tudi ne bom odgovoril nobene verstice.

Kakor „pervo“ s sonetom: Čerkarska pravda, tako je tudi „zadnjo“ v abecedni vojski imeti hotel Prešern, da bi za nekatere zabavljičice po svoje znosil se nad Kopitarjem. Poslednjemu Čopovemu spisu so pridjani namreč (I—V): Literarische Scherze in August Wilhelm v. Schlegel's Manier. Vom „Doctor-Dichter P.“ — I. Error typi kaže, da po Zoisu je Kopitar le „Zoilus“; II. Apél in čevljar po Plinijevi pravljici v sonetu, da „le čevlje (t. j. grammatiko, nikar pa estetike) sódi naj Kopitar“; III. Relata refero v nemškem jeziku, da po „Mémoires de l'Académie Celtique“ bi slovnica l. 1808 ne bila njegova, marveč Zoisova; IV. Hoc scio pro certo, quoties cum stercore certo, v katerem se spet po nemški omenja „Thersites“, očita mu na zadnje „ingenium suile“; in V. tudi po nemški, da v boju, kdor nima sicer orožja, popade navadno — cepec (Flegel). S cepcem toraj se konča glasoviti „Slowenischer ABC-Krieg“ v Illyr. Bl. 1833.

Matematična terminologija. *)

Sostavil prof. Ivan Tusek.

A.

Abgestutzte Pyramide — odbita piramida; piramidni parobek.

Abhängige (dependente) Grösse — odvisna količina.

Abkürzen — skratiti, skrajšati.

Abmessung (Dimension) — dimenzija, izmera.

Abscisse — abscisa, nareznica.

Abscissenaxe — abscisja os, narezniška os.

Absolut — absoluten, nasében.

Absolute Primzahl — nasebno praštevilo, n. prabroj, absolutna prvica.

Abstand (Distanz) — narázje, naraznost.

Addent — soštevnik (pribrojniki).

Addiren — sošteti, soštevati (zbrojiti, zbrajati).

Addition — soštetev, soštevanje (zbrojitev, zbrajanje).

Additiv — sošteven, pribrojen.

Aehnlich — podoben, sličen.

Aehnlichkeit — podobnost, sličnost.

Aeusserer Winkel — vnanji kot.

Aeusseres Glied — vnanji člen.

*) Iz „Novic“.